

"סעסע - אני אוהב אותה עד מוות כמעט"

הראיון שלפניכם התפרסם בעיתון בשפה הערבית היוצא בארץ, בשנת 1998. אנו מביאים אותו בתרגומו של זוהר רותם. המרואיין נפטר ממחלה אשתקד.

הכפר, אך צבא ההצלה האשים את אבי בבגידה, בגלל עצם הניסיון להישאר. בניסיון אחרון התגנבנו עם אבי אל כפר בירעם. חשבנו שכפר זה יישאר על כנו בשל השפעתם של אנשי הדת הנוצריים, אך שבועיים לאחר מכן גורשו גם תושבי בירעם, ואנו איבדנו כל תיקווה לשוב לסעסע."

מדוע לא התקוממו תושבי סעסע? מדוע סמכו על עזרתו של צבא ההצלה? כך שאלנו את אבו סעיד, והוא השיב במילים ספוגות צער: "צבא ההצלה לא נלחם כלל. הוא הפקיר את הארץ וברת. אנו, לעומת זאת, היינו מבודדים, בלתי מאומנים, והרובים המעטים שהיו ברשותנו היו במצב גרוע וללא תחמושת."

אבו סעיד ממשיך בסיפורו וחוזר אל ימי הנעורים היפים, כשלמד בחטיבת הביניים בבית הספר של "ההתאחדות הלאומית" שבכפר בסה (בצת): "בית הספר הזה היה מן המוסדות החשובים והמשובחים בפלסטין, כיאה לתושבי הכפר, שהיו בעלי נטיות לאומיות. אני זוכר שבשנת 1948 היו התלמידים שומרים על בית הספר בחוליות חמושות באקדחים ישנים, מול הטנקים והמשוריינים היהודיים. יום לפני שנפלה בסה חזרנו אני ועוד כמה תלמידים לסעסע. השארנו מאחורינו ספרים, בגדים וחפצים אישיים. בסופו של דבר ברחו תושבי סעסע ללבנון, ואילו הורי ואחי נשארו פליטים בארצם, בכפר ג'יש השכן."

אני נשרף כשאני מביט מערבה

לעת ערב ישבנו אצל אבו סעיד במירפסת ביתו, אל מול ביתו שנהרס, ושתינו קפה. הוא המשיך לספר את זיכרונותיו במילים מלאות עצב: "אינני יודע אם זה מיקרה או שזה הגורל, אך ביתי בג'יש צופה אל מקום הולדתי. בכל פעם שאני רואה אותו בבוקר או בערב, בווערים בי הזיכרונות. וכשתוקפים אותי הגעגועים לאדמה ולבית ששם, מובילות אותי רגלי אל סעסע. אני חוזר עד מהרה וכל גופי רועד. לאחר מכן אני חוזר לצפות מן המירפסת, והמראות במערב שורפים אותי."

לו יכלו האבנים לדבר

אבו סעיד מתאר את כפרו מתוך געגועים, כמי שמתאר את אהובתו: "סעסע באמת היתה הכלה של כפרי מחוז צפת - 67 כפרים. היא היתה עמוד התווך של איזור ההר. הכפר שלנו היה מלא כל טוב. היו בו מיים

"להיות 'בק' (אדון), ובן לילה להפוך לפליט. אהוביך, קרוביך ושאר בני הכפר מפוזרים בין ג'יש, מחנות הפליטים אלראשידיה, נהר אלבארד ואלבדאוי ולונדון, ואיננו יכולים לראות זה את זה."

כך השיב עאדל והאבי אבו סעיד, בן 66, על שאלתנו מהו הדבר הכואב ביותר בהיזכרות באסון שהכריח אותו ואת שכניו לגלות מכפרם האהוב, שעודנו מבכה אותו - כפר סעסע.

איך לא, והרי הוא ניצב לנגד עיניו בכל פעם שהוא מביט מן המירפסת המערבית בביתו שבכפר ג'יש, ועיניו מתמלאות דמעות.

הוא נזכר באסון שבא על הארץ ב-1948, האסון שניפץ את חלומותיו ופצע את ליבו, שעודנו נאמן למחוזות הילדות. וכך הוא מספר: "זה היה ביום חמישי. המטוסים היהודיים הפגיוזו את הכפרים במחוז צפת. כפר ג'יש השכן נפל, אך תושבי אלסאפסאף (ספסופה) התנגדו. תושבים רבים נטבחו בדם קר, והדבר עורר בהלה בלבבות לאחר הטבח בדיר יאסין."

מר והאבי מתאר את פרטי הבריחה: "תוך כדי ההפצצה האווירית החלו התושבים לברוח צפונה. וזאת לאחר שצבא ההצלה נסוג ללבנון. כדי להישאר בחיים הנפנו דגל לבן על גג המיסגד, אך היהודים המשיכו להפגיוז. שארית תושבי סעסע עזבו את הכפר עמוסי מחצלות, שמיכות ובגדים.

"אני זוכר איך בדרך לדרום לבנון היה אדם אחד שהוביל גמל עמוס חפצים, ופתאום נפגע הגמל מן הירי ונפל מתבוסס בדמו. האיש נמלט מן המקום בריצה. אני זוכר אישה שעזבה אותנו וחזרה לכפר כדי להביא בגדים לבנה התינוק. היא לא חזרה. סיפרו שהיא נמצאה מתה, ותינוקה לצידה.

"כשהגענו אל הגבול החליט אבי לחזור. הוא אמר שמוטב למות כאן ולא לחיות שם כפליטים. הלכנו בעיקבותיו לבירעם, שם הוא נשא ונתן עם היהודים. הם דרשו למסור לידיהם 120 רובים כדי שירשו לתושבי סעסע (שחנו בקירבת הכפר הלבנוני הסמוך, רומייש) להישאר. אנשי סעסע סירבו למסור את הרובים והתעקשו לחזור בכוח. בסופו של דבר לא חזרנו אל

המיסגד הגדול של הכפר. אבי חזר כשהוא מקלל את הימים שחי. אני יודע שאבני המיסגד שימשו לבניית המוזיאון (הערות המערכת: לא נכון. אבני המיסגד לא שימשו לבניית המוזיאון). באלוהים, לו יכלו האבנים לדבר...

"למרות הכול נשארנו ביחסים טובים עם טובי הלב," אומר אבו סעיד. "אחד מחברי קיבוץ סאסא סיפר לי שבדרך מיקרה פגש בקובה אדם שישב לצידו במטוס, וסיפר שהוא פלסטיני מסעסע. היהודי הציג את עצמו, והפלסטיני הזמין אותו בחום לבקר בביתו שבהוואנה. אותו יהודי סיפר לי שרצה להיענות להזמנה, אך אישתו חששה לשלומה ומנעה ממנו לבקר אצל בן כפרנו, שהיה בן מישפחת אלעיסאווי." (הערות המערכת: מדובר בחברנו וילי צורן ז"ל.)

בשפע, כרמים רבים ושדות מרעה. הבתים היו בנויים אבן. בימי האביב והקייץ היינו יוצאים לטייל בטבע בקבוצות גדולות. היינו פורשים מחצלות, שוחטים כבשים וחוגגים בשירה וריקודים. כאלה היו חיינו, שלווים ושמחים. לאבי היו 400 דונם של אדמה פורייה שבזכותה חיינו ברווחה. רק לשם דוגמה, אני זוכר שהתושבים היו מעניקים לכל חתן ביום חתונתו עשרים כדי חלב, להכנת הלֶבֶן הנחוץ לתבשיל האורז שהיו מכינים בכמויות גדולות. היום אנו נאלצים לקנות חלב מקיבוץ סאסא שהקימו מתיישבים מאמריקה בשנות החמישים על הריסות הכפר (הערות המערכת: אבו סעיד נהג לקנות חלב אצל אהרון רותם במסך ילדיט). אבל מה שפוגע בי הוא, שהם בנו מוזיאון ומוצגים בו שרידי הכפר שלנו. אני זוכר איך הלכתי עם אבי לבקר בקיבוץ בראשית שנות החמישים, וגילינו שהם הרסו את

